

Kap 6 : ”Bernadottekandidaturen” (21 juni – 21 augusti 1810).

1810 års tronföljarval är lättast att begripa utifrån att Sverige efter förlusten av Finland var klämd mellan sina två arvfienner Danmark & Ryssland. Napoleon ville t o m som motvikt till Ryssland skapa en ny Kalmarunion Danmark-Norge-Sverige med Sverige som ”lydrike” under hans allierade Danmark. Detta var alltför svårsmält för svenskarna, som visade sig beredda att välja vem som helst till tronföljare, bara denne inte var dansk.

Valet kom att stå mellan Danmarks & Frankrikes två kandidater: Den avlidne Karl Augusts bror Prins Fredrik av Augustenburg & marskalk Jean Bernadotte – prins av Ponte Corvo. Förespråkarna för prins Fredrik stödde sig på hans legitimitet. Förespråkarna för prinsen av Ponte Corvo stödde sig på hans personliga egenskaper av kraftnatur & härförare. Men eftersom svenskarna vare sig ville underkasta sig Danmark eller Frankrike handlade tronföljarvalet också om hur fria de två kandidaterna stod från sina respektive härskare.

Litteraturen om tronföljarvalet kom i tre skov: Det självupplevda (Engeström 1810 & 1876: del 2, ss. 158-178; Mörner 1810, 1829 & 1853; Scott 1827a; Ernouf 1868; Alin red. 1899a; Alin 1899b: ss. 12-59; de Suremain 1902: ss. 162-196). Breda arkivstudier (Crusenstolpe 1837a: ss. 171-229 & 1861: del 1, ss. 462-477; von Schinkel m.fl. 1852: del 5, ss. 172-279; Ahnfeldt red. 1883: band 1, ss. 285-396; Ahnfeldt & van Suchtelen 1887: del 1, ss. 137-179; Alin red. 1899a & 1899b: ss. 12-59; Boëthius 1904 & 1906; Fröding 1905: ss. 185-204; Coquelle 1907; Barton 1921: ss. 250-301; Höjer 1943: ss. 1-40). ”Slutversionen” (Waldén 1935; Thomasson 1937; Holm 1964; Weibull 1971 & 1991: ss. 9-25; Karlbom 1979; Mörner 1987; Wennberg 1994; Mörner & Mörner 2000; Torstensson red. 2009; Berggren 2010: ss. 31-36).

Det finns även en skildring av den svensk-dansk-norska diplomatin 1807-10 (Sather 2015).

Skildring nedan följer tre spår: Den politiska bakgrunden. Vad riksdagsledamöterna i Örebro visste om Jeans person. Vad som fällde utslaget. Jag utgår ifrån ”standardversionen” rensad från anekdoter, spekulationer & utrikespolitik.

*

*Svenskarna är nordens fransmän.
Okänd, 1700-talet.*

I likhet med alla monarker med någon form av självbevarelsedrift hatade Gustaf IV (1778-1837) Napoleon & anslöt sig till fiendesidan. Efter nederlagen i Pommerska kriget 1805-1807, Dansk-Norska kriget 1808 & Finska kriget 1808-1809 avsattes han den 13 mars 1809 genom en statskupp & den 29 mars abdikerade han till förmån för sin son prins Gustav av Vasa (1799-1877). Detta hade dock inget stöd i riksdagen. Kronan gick i stället till hans farbror hertig Karl (1748-1818). Den 24 december lämnade Gustaf IV och sonen Sverige för att aldrig återkomma. De kom dock att spela en politisk roll från exilen.

Under tiden pågick arbetet med att skriva en konstitution. Detta gjordes först som en enmansutredning – det s k Håkansonska förslaget – färdigt i slutet av april, därefter i en kommitté med samtliga stånden representerade. Den 5 juni godkändes konstitutionen av riksdagen. Den 6 juni accepterades den av hertig Karl vid ett plenum plenorum i rikssalen &

han lämnade salen som Karl XIII. Rimligen bör han vid tillfället ha avlagt en troned att vara konstitutionen trogen men det finns ingen information om saken. Det som finns är att han under ”många och hjertliga tårar” accepterade sin roll enligt konstitutionen. Själva kröningen – en mindre affär – ägde rum i Storkyrkan den 29 juni.

1809 års grundlagsfäder har blivit mycket omskrivna medan handlingens män har hamnat mera i skymundan. En av dessa handlingens män var överstelöjtnant Georg Adlersparre (1760-1835) som förde befäl över Värmlands regemente – det militära inslaget i statskuppen. Adlersparre och hans soldater – de som gick att lita på – anlände dock inte till Stockholm förrän den 22 mars. Samma dag lade han fram sin handlingsplan – det s k Tibbleprogrammet. ”Detta gick i korthet ut på att regeringskonseljen, rensad från f. d. konungens anhängare, skulle tillökas med två präster, två borgare och två bönder, varefter hertig Karl, stödd på trupperna och Stockholms borgerskap, skulle låta utropa sig till konung. Sin arvsrätt till tronen skulle han sedermera bevisa inför ständerna, åt vilka skulle uppdragas att utse en tronföljare »av fransk eller dansk fabrik».”¹ Nu gick det inte fullt så våldsamt till.

Diskussionerna om en militärkupp eller motsvarande hade börjat redan 1807 i samband med nederlaget i Pommerska kriget. Tidpunkten är oklar men kung Fredrik VI av Danmark-Norge (1768-1839) hade tillfrågats om han var villig att efterträda Gustaf IV. Förslaget gick ut på en ”storskandinavisk” union av tre självständiga stater. Fredrik vägrade dock att ha att göra med en junta av upprorsmakare. Alternativ två var en ”lillskandinavisk” union med Norge. Militärguvernören i Norge – den danske prinsen Christian August av Augustenburg (1768-1810) – hade i april 1808 slagit ned ett svenskt angrepp av bl a Adlersparre. Under hösten fördes förhandlingar om en vapenvila. Samtidigt diskuterade man i hemlighet ett unionsförslag: Norrmännen skulle först utforma en egen konstitution, därefter skulle prinsen låta utropa sig till kung av Norge och Sveriges tronföljare. Norrmännen fick en kopia av den svenska konstitutionen för att inte deras egen skulle skilja sig alltför mycket.

Christian August var dock inte villig att bryta sin trohetsed mot Fredrik VI så det slutade med att han den 24 januari 1810 enbart svors in som svensk tronföljare under namnet Karl August. Om han hade några planer därutöver – det har talats om att han hade för avsikt att förklara sig som svensk lydkung under Fredrik VI – försvann de i och med hans plötsliga död den 28 maj 1810 i en hjärnblödning. Under tiden planerade riksdagens ”Gustavianer” en statskupp. De två skånska grevarna Eric Ruuth & Jacob De la Gardie ville byta ut Karl August mot prins Gustav, men kunde inte mobilisera tillräckligt stöd för sin sak. T ex vägrade Karl XIII att medverka. ”Återställaren” skulle ägt rum på årsdagen av den förra statskuppen, den 13 mars 1810, men fick ställas in. Efter det försvagades Gustavianerna till den grad att de inte förmådde hävda sig vid valriksdagen i Örebro det året.

Eftersom Karl XIII:s hälsa var dålig – han hade den 24 november 1809 legat flera veckor delvis förlamad i en hjärnblödning – var alla angelägen om ett snabbt val av en ny efterträdare. Första förslaget var att rätta sig efter arvsföljden och välja Karl Augusts bror Fredrik (1767-1841) som kronprins. Denna hade två söner vilket även skulle säkra arvsföljden. Man ville dock försäkra sig om Napoleons godkännande innan planen sattes i verket. För säkerhets skull (?) skickade man två separata kurirer till Paris. Som känt tog en av dem – friherre löjtnant Carl Otto Mörner (1781-1868) – på eget initiativ kontakt med Bernadotte. Det förefaller väl vågat av en löjtnant men Mörner var vid tillfället även riksdagsledamot i adelsståndet & det fanns en tradition att adliga officerare agerade kungamakare: Finska härens agerande inför tronföljarvalet 1743 & Anjala-förbundet 1788.

---

¹ Brusewitz 1918.

Enligt Mörners egen berättelse hade han alltsedan norska fälttåget 1808 förordat valet av en fransman till tronföljare, helst Bernadotte, men inte utträttat något konkret för att få det till stånd. 1810 var han förlagd till Uppsala där han tillhörde ett koteri frankofila officerare, konstnärer & akademiker under ledning av medicinaren Pehr von Afzelius (1760-1843). I detta sällskap ingick även hans blivande svåger, statssekreteraren friherre Gustaf af Wetterstedt (1776-1837). Den 20 juni 1810, sista möjligheten att göra allvar av sin övertygelse, befann sig Mörner genom svågerns försorg i Paris.

Med tanke på konsekvenserna av Mörners agerande har eftervärlden misstänkt en intrig. Det finns en version av berättelsen att Wetterstedt, som var ansvarig för kurirposten, var införstådd med Mörners avsikter. Kanske det, men kanske trodde Wetterstedt bara att Mörner efter en längre sjukdom ville roa sig. Mörner själv hävdade att kuriruppdraget var en bisak. Han var i Paris därför att han genom en f d studiekamrat, den fransk officeren & kartografen Pierre Lapie (1779-1850), hade en kanal till Napoleons privatsekreterare general Gérard Duroc, och på så sätt kunde sondera Napoleons inställning till valet av Karl Augusts bror som tronföljare.² Den utlösande orsaken tycks dock ha varit ett brev från Lapie som kommit Mörner tillhanda den 31 maj, och som innehöll rykten om ett planerat anslag mot kronprins Carl August, vid den tidpunkten redan död i ett slaganfall den 29 maj, vilka ryktens ursprung Mörner ville veta mera om. Således ytterligare ett motiv till Paris-besöket.³

I Paris sökte Mörner upp Lapie med vilken han den 20 & 21 juni diskuterade Bernadottes lämplighet som tronföljare. De diskuterade även alternativa kandidater. Även Lapie föredrog Bernadotte. Nu gällde det bara för Mörner att framföra förslaget. Den 22 juni fick han audiens hos den svenske generalkonsuln Elof Signeul som kände en person i Bernadottes umgängeskrets, generalen & författaren greve Philippe de Grimoard (1753-1814). Grimoard arrangerade ett möte den 25 juni. Bernadotte var försiktigt positiv till Mörners förslag men ville förankra det först. Den 26 juni informerade Bernadotte Napoleon & den 27 juni fick Bernadotte besök av Mörners f d chef generalen greve Fabian Wrede (1760-1824), som Mörner under tysthetslöfte hade invigt i intrigen. Wrede var i Paris i egenskap av svenskt diplomatiskt sändebud för att gratulera Napoleon till hans ett par månader tidigare ingångna äktenskap med Marie Louise av Österrike. Han ville kontrollera om Bernadotte förstod vad han gav sig in i och framhöll vad som talade emot kandidaturen – religionen, språket & hans konflikt med Napoleon. Bernadotte kontrade med att han var protestant på mödernet, erkände de övriga svårigheterna men ansåg att oavsett Napoleons inställning var kandidaturen ”hans öde”. Den 29 juni lämnade Mörner Paris medförande ett brev från Wrede om Bernadottes kandidatur. Dagen därpå avreste även Wrede, men tycks ha gjort ett uppehåll på vägen. Den 12 juli anlände Mörner till Stockholm där brevet slog ned ”såsom en bomb”. Mörner talade med en mängd personer som var positiva till kandidaturen, men skrev till Signeul att det p g a statsrådets motstånd nog krävdes Napoleons stöd för att Bernadotte skulle bli vald.⁴ Den 18 juli förvisades han till sin bostad i Uppsala.

Mörners roll av kungamakare har genom åren granskats med lupp, men den enda oklarheten är vid vilken tidpunkt han fastnade för Bernadotte som kandidat och varför han inte av Signeul, Wrede & övriga avfärdades som en politisk äventyrare. Den enligt Karlbom m fl troligaste orsaken är att det fanns en avsevärd svensk opinion för Bernadotte som kronprins

² Karlbom 1979: s. 174; Mörner 1987.

³ Thomasson 1937.

⁴ Schinkel m.fl. 1852: del 5, s. 262.

(givet naturligtvis att han tilläts kandidera) och att alla var medvetna om detta. Mörner bara tände luntan. Karlbom har identifierat flera inflytelserika Bernadotte-beundrare med det gemensamt att de tillbringade långa perioder i Frankrike:

Det synes överhuvud mindre fruktbart att betrakta Bernadottes kandidatur som en enda mans verk. Oavsett hur man vill värdera de enskilda personernas insatser, framträder i Sverige uppenbarligen på ett tidigt stadium under försommaren 1810 åtminstone fyra personer som ivriga anhängare av tanken att utse Bernadotte till kronprins: förutom C. O. Mörner även Thure Funck, G. W. af Tibell och Gustav Mörner.

Det är inte heller svårt att finna en gemensam nämnare för dessa tidiga Bernadotteanhängare. De hade samtliga, liksom f. ö. även Gustaf af Wetterstedt, under längre perioder vistats i Frankrike och kände franska förhållanden ingående.⁵

Redan den 4 juni kunde det danska sändebudet i Stockholm inberätta: »General Tibell har till konungen öfverlämnat ett memorial, uti hvilket han föreslår konungen att erbjuda tronföljden åt – Ponte Corvo.» Och den 2 juli, alltså 10 dagar före Mörners hemkomst, rapporterade det ryska sändebudet: »Man har till och med talat om en fransk general, nämligen om Bernadotte.»⁶

Att alla dessa adelsmän & dignitärer föredrog någon utanför Holstein-Gottorp-släkten kommenterades i en anonym rapport till engelska utrikesdepartementet från slutet av 1811 som:

Jag anser del nödvändigt att förutskicka några upplysningar om de intriger, hvilka först satte en af franska revolutionens generaler på Sveriges tron. En svensk grefve har öppet talat derom före slaget vid Jena. Det hat åtskilliga svenska adelsmän hyste mot Gustaf III upphörde icke med mordet på denne store konung. Deras hämndlystnad har förföljt hans efterkommande i andra och tredje led. Utan att vara någon profet förklarade Bonaparte redan för flere år sedan att han kunde afsätta huset Gottorp när helst han så fann för godt. För åtskilliga år sedan hade Bernadottes hustru också förklarat att hon icke skulle gifva sig till freds innan hon blefve drottning, och Bernadottes eget handlingssätt har visat att han hade sina ögon fästa på Sverige. Efter slaget vid Jena åtföljde han Murat och Soult när 1,300 svenskar blefvo anfallne och tillfångatagne. Han visade då stort intresse för dem och föreslog till och med sina höge vapenbröder att de skulle tillåtas återvända till Sverige. Då Murat och Soult emellertid icke ville medgifva detta, behandlade Bernadotte i alla fall fångarne med märkbar artighet, beklagade deras öde, lade sig ut för dem och erbjöd dem understöd samt visade sig äfven sedermera mycket vänlig mot alla svenskar han träffade och mottog på det vänligaste alla af deras nationalitet, som presenterade sig hos honom.⁷

Men även om ovanstående är sant, var det bara en mindre del av den svenska adeln som var av den åsikten. Det förefaller troligare att det var Bernadottes krigsmeriter som fällde utslaget. Han hade ju på samma sätt som Karl August besegrat de svenska trupperna. En sådan man respekterades. Svenskarnas agerande blir också mera begripligt om man ser det som att de ville ersätta Karl August med någon med liknande kvalifikationer. Även Karl August hade en lång halvcivil karriär bakom sig. Vad gäller Norge-frågan, där Karl August genom sin lojalitet mot Danmark varit en besvikelse, var t o m Bernadotte ett bättre val.

⁵ Karlbom 1979: s. 192.

⁶ Andgren, 1933: ss. 123-124.

⁷ Anonym 1811. I: Scaevola red. 1885: s. 135.

*

Karl XIII hade den 1 juni 1810 bestämt sig för den avlidne kronprins Karl Augusts bror prins Fredrik Kristian II av Augustenborg (1765-1814), kung Fredrik VI:s svåger. Men eftersom man inte visste så mycket om hans person bjöds han först komma till Stockholm för att presentera sig. Det gjorde han aldrig. Den 10 juli sände man en kurir för att formellt erbjuda honom kandidaturen & erhålla hans samtycke. Den 17 juni förordade regeringsorganet *Journal de l'Empire* kung Fredrik VI av Danmark (1768-1839) eller den ryssvänlige hertig Peter I av Oldenburg (1755-1829) som var drottning Charlottas kusin. Den 20 juni informerades svenske ministern i Paris Gustaf Lagerbielke Napoleon om att Karl XIII ämnade förordna Karl Augusts bror prins Fredrik. Den 26 juni fick Napoleon veta att Bernadotte hade tillfrågats. Den 29 juni, sedan Mörner lämnat Paris, fick även Lagerbielke veta att Bernadotte hade tillfrågats.

Napoleon ville ersätta Bernadotte med någon annan och lät fram till den 19 juli framföra flera förslag till Lagerbielke. Lagerbielke avvisade samtliga utom marskalk Masséna med en liknande bakgrund som Bernadotte. Den 19 juli frågade Bernadotte Napoleon rakt ut om han skulle avsäga sig kandidaturen, men denne bad honom kvarstå.⁸ Under tiden tog prins Fredrik ställning till sin kandidatur. Inte det lättaste när det visade sig att även hans egen kung Fredrik VI avsåg att kandidera.

Tronföljarvalet skedde på en extra riksdag, liksom föregående ordinarie riksdag förlagd till Örebro. Anledningen till platsen var det centrala läget & att stadgarna för ett tronföljarval stipulerade att inga utländska sändebud fick finnas inom 10 mils avstånd. De berörda – kung, statsråd, riksdag & uppvaktning – installerade sig den 21-23 juli men det egentliga arbete påbörjades först den 30 juli.

Den 24-27 juli var kung Fredriks sändebud i Örebro, och överlämnade hans kandidatur. Den 29 juli anlände prins Fredriks sändebud med ett orakelsvar, som av Karl XIII tyddes som att han trots allt accepterade sin kandidatur. Formellt fanns således fem kandidater, men bara prins Fredrik & Bernadotte förekom i diskussionerna.

*

Enligt utrikesminister Lars von Engeström (1751-1826) hade Bernadotte initialt en majoritet, men tappade efter hand sitt stöd. Det finns uppgifter om en provröstning den 5 augusti:

470 riksdagsmän närvarade: Adel 205. Präster 54. Borgare 94. Bönder 117.⁹ Resultatet av provröstningen var: Adeln 88 röster för Bernadotte, 109 för prins Fredrik & 50 à 60 som tänkte rösta på hovets kandidat. Präster: 2/3 för Bernadotte. Borgare: 37 för Bernadotte & 15 för prins Fredrik. Bönder: Nästan enhälligt för Bernadotte.¹⁰ Adeln var således splittrad: En sida ville ha Bernadotte som en ”svensk Napoleon”. En annan sida avskydde tanken på sådant. Det kom att sluta i en kompromiss: En Bernadotte som avskydde Napoleon & allt denne stod för.

---

⁸ Barton 1921: s. 273.

⁹ Förteckningar över riksdagsmän 1810. Örebro stadsarkiv. <orebro.se> (2017-01-01).

¹⁰ Crusenstolpe 1837a: s. 181.

Prins Fredrik har efteråt beskrivits i så nedlåtande termer att valet av Bernadotte synes självklart. Det tycks dock mest haft att göra med att hans civila bakgrund föraktades av den svenska militärjuntan kring Karl XIII som inte ansåg honom kraftfull nog. Prins Fredrik var t ex mera intresserad av skolfrågor än av militärlivet.¹¹

Beslutsgången var att Karl XIII & hans statsråd den 6 augusti förordade prins Fredrik. Bernadotte hade ett gott rykte & var en framstående fältherre men...

”fremmande gudalära; ingen kännedom af landets seder, organisation, språk, det senare i synnerhet svårt att lära vid 46 års ålder; omöjlighet att, åtminstone utan lång tidsutdrägt, kunna meddela sig åt det folk, han en dag vore ämnad att styra;”
[Ytterligare argument var att Sverige som allierad till Frankrike skulle tvingas in i kontinentalsystemet, att detta skulle leda till ett krig med England & att Bernadotte skulle omge sig med en hord fransmän.]¹²

Sekretariatet (12 ledamöter, tre från vardera stånden) hade därefter en förutsättningslös diskussion, röstade om alternativen & förordade den 10 augusti prins Fredrik. Bernadotte ansågs ha stora förtjänster ”Men utskottet finner ett nästan oöfvervinnerligt hinder mot hans utväljande, mindre i den religion han bekänner, än i det språk han talar. Hvarje svensk vill förstå och blifva förstådd af sin konung.”¹³ Det fanns avvikande åsikter i både statsrådet & utskottet men dessa var i minoritet.

Här skulle Bernadottekandidaturen varit all – riksdagsstödet var på g a adelns motstånd inte tillräckligt starkt – om inte Mörners nödbrev till Signeul burit frukt. Engeström hade redan i början av månaden erhållit ett anonymt brev – av allt att döma var från Signeul – där denne hävdade att Bernadotte hade Napoleons stöd.¹⁴ Den 10 augusti på kvällen fick han ytterligare ett brev där f d franske konsuln i Göteborg Jean Fournier (1761-1818), nyss ankommen till Örebro, bad att få träffa honom. Engeström konfererade med de två statssekreterarna Wetterstedt (Mörners svåger) & Hans Järta (1774-1847) om detta var lämpligt – politiska sändebud fick ju inte vistas i staden – men de bedömde Fournier vara en privatperson.

Morgonen därpå, den 11 augusti, inställde sig Fournier till ett möte med Engeström. Han överlämnade ett introduktionsbrev från Signeul om sina ärliga avsikter & ett muntligt meddelande från Bernadotte där han i diffusa ordalag – det finns flera versioner – försäkrade att: (1) Bernadotte var Napoleons kandidat. (2) Han skulle om han valdes betala vissa av Sveriges skulder med egna pengar & utverka ett större statslån för resten. (3) Han var genom sin privatförmögenhet ”gratis”. Som bevis på att han var Bernadottes sändebud överlämnade Fournier ett porträtt av Bernadotte & två porträtt av Bernadottes familj – ett till Engeström, senare ett till Fabian Wrede & Balzar von Platen. Fournier påpekade också att hans pass var undertecknat av franske utrikesministern själv.

Meningarna var både före, under & efter delade om Fourniers talade sanning om sin roll av Bernadottes personliga sändebud. Han kunde lika gärna ha anlitats av Parissvenskarna.¹⁵ För detta talade både Signeuls aktivism & att Örebro Tidning den 2-11 augusti publicerade en sex nummer lång anonym artikelserie om Bernadotte som tillskrivs Parissvensken & politikern Thure Funck (1767-1824) som efteråt t o m

¹¹ Boëthius 1904: ss. 30-34; Boëthius 1906: ss. 15-16.

¹² Alin 1899a: s. 153.

¹³ Alin 1899a: s. 183.

¹⁴ Alin 1899a: s. 201.

¹⁵ Holm 1964.

påstod sig ha varit den som föreslog Mörner att bege sig till Paris.¹⁶ En biografi om Fournier landar i en kompromiss:

Så fort svenske ministern i Paris, Lagerbjelke, genom bref från Örebro blifvit underrättad om Fourniers meddelande, skyndade han till prinsen af Ponte Corvo för att höra, hur med den uppgifna saken förhöll sig. Prinsen förklarade då, att han ej gifvit Fournier något egentligt uppdrag utan endast bemyndigat honom meddela den åsikt, man i Paris hyste om hans (prinsens) person, och de dispositioner, han skulle vidtaga, för den händelse valet fölle på honom. Dessa dispositioner hade han emellertid ej velat hafva så framställda, som de af Fournier blifvit, därtill voro de för underordnade, för litet värda ständernas uppmärksamhet, men kunde det lända hans majestät och landet till någon nytta, ville han mycket gärna ratificera herr Fourniers löften. Någon desavouering innebär, som man finner, ej detta prinsens svar.¹⁷

Vid ett gemensamt sammanträde för kung-statsråd-utskott samma dag lade utskottet fram sitt betänkande. Engeström yrkade på ett uppskov för att ta ställning till Fourniers uppgifter. Det skulle han nog inte ha gjort. Wrede tog under tiden kontakt med Mörner som lät trycka upp ett flygblad med Fourniers erbjudande och som Wrede lät sprida i "hundratals" exemplar till riksdagsmännen & deras följe.¹⁸ Presskampanjen uppmärksammades utomlands men dementerades i Post- och Inrikes Tidningar.¹⁹

Örebro Tidning hade som nämnts en längre genomgång av Bernadottes bakgrund, avancemang & slagfältsmeriter.²⁰ Ävensom ett utdrag ur boken *Le Guide du jeune militaire* (1802) om honom som militär förebild.²¹ Två anonyma insändare publicerades om varför han var det bättre valet. En av insändarna "Reflexioner angående tronföljden" var av Mörner:

Prinsen av Ponte Corvo, före detta Bernadotte, är född 1763. Såsom hjelte har han besegrat naturens egen kraft. Såsom Statsman har han bidragit till Frankrikes välfärd, utan all egennyttia. Såsom Segervinnare har han varit en Skyddsängel i Hannover. Såsom Menniskovän skall han välsignas äfven av svenska fångar. Såsom enskildt man är han måttelig i sitt lefnadssätt, utan allt öfverflöd och fåfäng prakt, och i samma tankesätt uppföddes hans 11-åriga välartade son. Om det invändes att han ej är född i ett högt Stånd, då svarar jag, att de successiva steg han varit nödsakad att gå för att intaga den höjd på hvilken han nu är, gjort honom närmare bekant med läget af alla Stånd i en Stat; och att den egna förtjenst, som upplyftat honom från den ena höjden till den andra, måste vara så mycket större, som han ej fått räkna något biträde af den medfödda rätt till lycka, som fördomen och vanan, ofta oförtjent, tilldömt den höga Börden.²² [O.s.v.]

Karl XIII tvekade. Han ville inte ta ställning till Bernadottes försök att köpa Sveriges tron, men ansåg att Napoleons stöd för Bernadottekandidaturen ställde saken i ett helt nytt läge.

¹⁶ SBHL 1906: del 2, s. 372; Karlbom 1979: s. 180.

¹⁷ Fröding 1905: ss. 198-199.

¹⁸ Schinkel m.fl. 1852: del 5, s. 275; Mörner & Mörner 2000: s. 25,99.

¹⁹ Upsala Tidning 1810-08-13. I: Ahnfelt red. 1883: del 1, s. 364.

²⁰ [Thure Funck & Jean Bernadotte.] Strödda anteckningar hörande till Prinsens av Ponte Corvo (Marsalken Bernadotte) historia. Örebro Tidning, nr 35-40, 1810-08-02 till 1810-08-11.

²¹ d'Anglesy 1802: ss. 371-383; Insänt. General Bernadotte. Örebro Tidning, nr 45 & 46, 1810-08-23 & 1810-08-25.

²² Insänt. Reflexioner angående tronföljden. Örebro Tidning, nr 41 & 43, 1810-08-15 & 1810-08-18.

Den 13 augusti försökte Engeström & Wetterstedt genom generaladjutanten Charles de Suremain (1762-1835) tvinga honom att ta ställning. Suremain har i sina memoarer gett ett mycket målande porträtt av hur Karl XIII vacklar mellan Bernadottes personliga förtjänster, politiska lämplighet & enkla bakgrund. Det slutar med att han dagen därpå lät återremittera ärendet till utskottet, för fortsatt beredning. Under tiden hade stödet för Bernadotte ökat så att han den 15 augusti hade klar majoritet i riksdagen. Den 16 augusti sammanträdde sekreta utskottet som nu förordade Bernadotte. Den vackraste motiveringen var av Anders Bengtsson i bondeståndet:

Jag har hört: att franska kejsaren vill oss väl, och således med tillfredsställelse skulle se sin brors svåger prinsen af Ponte Corvo vald till Sveriges tronföljare; att denna prins, lika som vår evigt saknade Carl August, gradvis uppstigit ifrån lydnad till befäl och derunder samlat den erfarenhet, som, ehuru för en regent outhärlig, furstebarn högst sällan kunnat förvärfva; att hans krigsära lyser dubbelt skön af det namn han vunnit att alltid hafva låtit mensklighet och den strängaste krigslydnad rida, och derigenom mildrat, då han ej kunnat afvända krigets eländen. Jag har hört ännu några fördelar af detta val: såsom hans betydliga enskilda förmögenhet, som kunde blifva af mycken vigt för vårt betryckta statsverk, hans benägenhet att skydda och uppmuntra handel och näringar m. m.

I afseende på religionen lär han vara mera lutheran än catholik. Språket kan han lika snart lära, som de främmande furstar, Tyskland förr skänkt oss och hvilka ännu hos oss lefva i ett saknad minne.

Öfvertygad att Sverige under hans och hans uppväxande sons spira skall, fruktadt af sina grannar, bibebålla frid och sjelfständighet, gifver jag derföre nu prinsen af Ponte Corvo min röst till thronföljare, och anhåller, att detta må i protocollet inflyta.²³

Betänkandet överlämnades till statsrådet som den 17 augusti även det förordade Bernadotte – inte så mycket för hans förtjänster som för att opinionen mot prins Fredrik var så stark. Vissa förhoppningar fanns dock på honom:

Prinsens af Ponte Corvo namn är redan af nog stor vigt, för att bereda det grundade hopp, att han kan trygga rikets sjelfständighet och inre lugn. Det oberoende sinnelag, han vid flere tillfällen yttrat, lofvar hos honom ett större motstånd, törhända äfven emot kejsar Napoleons öfverdrifna fordringar, än hvad man af någon annan furste kan sig förvänta. Dess släktskapsförbindelser med kejsarliga familjen kunna sätta honom i tillfälle att bereda fördelar åt riket, omöjliga för andra. *Genom honom kunde törhända, ehuru jag ej deruppå grundar något tillförlitligt hopp, Norrige blifva med Sverige förenadt, då jag deremot ej inser möjligheten af denna förening genom hertigen af Augustenburg.*²⁴ [Min kursivering.]

Karl XIII lät ta till protokollet att han instämde av nödtvång:

Kongl. Maj:t förklarade i nåder, att han, efter allt hvad statsrådets ledamöter i detta ämne yttrat, öppenlydligt borde bekänna, att dess enskilda böjelser ännu voro lika oförändrade för hans durchlaucht hertigen af Augustenburg, och att det vore påkostande för Hans Maj:t att afvika från dess redan i detta afseende fattade beslut; men då Kongl. Maj:t på de, så väl af hemliga utskottet som statsrådet, anförde grundade skäl fullkomligen instämde i den förmodan, att, i närvarande sakernas

²³ Alin 1899a: s. 210.

²⁴ Alin 1899a: s. 225.

ställning, hertigen af Augustenburg ej skulle emottaga anbudet af rikets thronföljd, och Kongl. Maj:t derjemte ansåg dess pligt vara att, som konung och dess folks fader, åsidosätta alla enskilda föremål för fäderneslandets allmänna välfärd, ville Kongl. Maj:t äfven vid detta tillfälle gifva ett nytt och offentligt prof på detta dess handlingssätt och instämde derföre med hemliga utskotteta stora pluralitet och statsrådets enhälliga underdåniga tillstyrkande, att till Sveriges rikets kronprins och till efterträdare å den Kongl. svenska thronen åt riksenas ständer föreslå hans furstelige höghet, Johan Baptist Julius Bernadotte, furste af Ponte Corvo.²⁵

Den 21 augusti godkände riksdagen Bernadottes nomineringen. Det finns ett aber i allt detta. Varför en sådan entusiasm för en kandidat man inte ens träffat? Förklaringen är förmodligen att Bernadotte passade bra in i det svenska "systemet": Energisk & kompetent, men utan egen maktbas & därför tvungen att förhandla med stånden för att få något gjort.

*

Prins Fredriks kandidatur tycks således ha fallit genom kung Fredrik VI:s egen oskicklighet. Själv hade han inga utsikter, men blockerade sin svågers kandidatur & gav något oväntat Jean vind i seglen. Om Karl XIII inte hade accepterat Bernadottekandidaturen hade det inte blivit någon tronföljare alls. Enligt Coquelle (1907) hade Napoleon räknat med en sådan utgång, och hans verkliga plan varit att därefter erbjuda svenskarna sin gudson Eugène eller sin bror Lucien.²⁶ Nu accepterade Karl XIII helt oväntat en fransk korpral. Napoleon kommenterade den 8 september Jeans framtidsutsikter i ett samtal med den österrikiske diplomaten Metternich:

Napoleon: Känner ni Bernadotte något närmare, och hvad tänker ni om honom?

Metternich: Jag känner honom endast såsom sällskapsmänniska och kan följaktligen ej tillåta mig något omdöme om honom.

Napoleon: Han är ett Ess! Åtminstone har jag alltid bedömt honom så. Men han kommer att ta svårigheter att hålla sig kvar. Nationen förväntar sig allt av honom. Det är som om han vore Gud fader av vilken man förväntar sig bröd. Men jag ser inte någon talang för att regera hos honom. Han är en duktig militär, det är allt. Men för övrigt är jag förtjust över att bli kvitt honom. Jag skulle inte kunna önska mig bättre än att se honom avlägsna sig från Frankrike. Han är en av de här gamla jakobinerna med huvudet bak och fram, som de har allihopa. Och det är inte på det sättet man håller sig kvar vid tronen. Om ni träffar honom igen, känn honom lite på pulsen så kommer ni få samma uppfattning om honom som jag; hur som helst. Det stod inte i min makt att neka honom detta. Om det inte vore så att en fransk marskalk på Gustav Adolfs tron är ett av de bästa spratt man kan spela England.²⁷

Så vad hände som kom alla Napoleons spådomar på fall?

---

²⁵ Alin 1899a: s. 246.

²⁶ Coquelle 1907: ss. 291-295.

²⁷ Resumé av ett samtal mellan Metternich och Napoleon. Paris, 1810-09-08, del 1. I: Ahnfeldt 1887: s. 175; Lindqvist 2009: s. 331.